

NEMESRÁDÓ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV 2017

TARTALOM

1. BEVEZETŐ	3
Polgármesteri köszöntő	3
A településképi arculati kézikönyv célja	3
2. NEMESRÁDÓ BEMUTATÁSA	4
Táji adottságok, természeti értékek	5
Táj- és a település alakulása	6
Általános településkép, településkarakter	7
3. NEMESRÁDÓ - ÖRÖKSÉGÜNK	8
Örökségünk Műemlék templom	9
Örökségünk Közösségi épületeink	10
Örökségünk Népi lakóházak	11
Örökségünk Melléképületek, présházak	12
Örökségünk Közterületi elemek, tájértékek	13
Örökségünk Pusztuló, eltűnt értékeink	14
Örökségünk Táji és természeti értékek	15
4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK	16
ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK LEHATÁROLÁSA	16
Településközpont- intézményi karakter	17
Hagyományos, laza családi házas karakter	18
Szőlőhegy karakter	19
Mezőgazdasági major karakter	20
Beépítésre nem szánt karakter	20
5. AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ	21
Ajánlások Településközpont- intézményi karakter	21

5.1 AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓK-ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK	21
Ajánlások Hagyományos, laza családi házas karakter	22
Ajánlások Szőlőhegykarakter	23
Ajánlások Mezőgazdasági major karakter	24
Ajánlások Beépítésre nem szánt karakter	25
5.2 AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ – ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK	26
Terepalakítás	26
Telepítés, lakótelek beépítése	27
Épületmagasság, tömeg	27
Tetőhajlásszög, tetőforma	28
Légvezetékek elhelyezése	28
Cégérek, reklámok	29
Homlokzatképzés	30
Szín és anyag használat	31
Részletek, ajtók, ablakok	32
Kerítések	33
Kertek	34
Közterületek	35
Utcabútorok	36
6. JÓ PÉLDÁK – ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK	37
Közüntézmények, közösségi épületek	37
Közüntézmények, közösségi épületek	38
Lakóházak	39
Szőlőhegy, mezőgazdasági területek	41
7. JÓ PÉLDÁK –SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK, EGYÉB BERENDEZÉSEK	42

1. BEVEZETŐ

Polgármesteri köszöntő

Tisztelt Olvasó

Jelen Településképi Arculati Kézikönyv a településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény előírásai alapján annak érdekében jött létre, hogy a településképi tervszerű, esztétikus létrejöttét szakmailag támogassa, elősegítse. A kézikönyv készítése során a falukösszege végiggondolhatta milyen környezetben él, és szeretne élni.

A kézikönyv egyben az 1251-óta lakott település természeti és épített örökségének a jelenkori lenyomata, meghatározásra kerültek településképi jellemzői. A könyv településképi minőségi formálásra vonatkozó javaslatokat is tartalmaz.

A bemutatott magyarázó ábrák, szövegek pedig segítenek felismerni a településre jellemző hagyományos karakterjegyeket, formákat anyagokat. Fontos tudnunk, hogy a helyi karakter érték, amivel tudnunk kell bánni. Nem nagy dolgokra kell gondolnunk, olykor egy kis odafigyelés is elég a harmonikus, barátságos falukép kialakításához.

Alakítsuk együtt Nemesrádó természeti és épített környezetét.

Gazdagné Gecse Anna
polgármester

„Múltból, jelenből és jövőből van összegyúrva az emberiség. Akik ma élnek, csupán egy nagy folyamatnak részesei. Amit ma építész, alkotsz magadnak, abban apáid és nagyapáid vére-verejtéke. Minden, ami a múltat idézi, otthonosabbá teszi a jelent is.”
Rónaszegi Miklós

A településképi arcuati kézikönyv célja

Az egyedi településkarakter, a megőrződött történetiség egyre jobban felértékelődő adottsága, tulajdonsága a településeknek. Minden egyes épített környezeti elem az utcakép, a településképi, és a táj összképének a része, ezért nagyon fontos, hogy minden beavatkozás ezek figyelembevételével történjen.

Ennek elősegítése érdekében a településképi arcuati kézikönyv:

- bemutatja a településképi alkotó elemeit, a település építészeti karakterét, szépségeit, értékeit, egyediségét, részleteit;
- javaslatokat fogalmaz meg az esztétikus településképi alakítására;
- építészeti útmutatóként ajánlásokkal, jó példákkal segítséget nyújt az építetőknek és a tervezőknek új épület építéséhez, meglévő épület felújításához, átalakításához;
- a dokumentum célja a szemléletformálás, mely iránymutató és nem kötelező jellegű ajánlásokat fogalmaz meg.

A kézikönyv lehetővé teszi az elfogadást követően a folyamatosan érkező hozzászólások, javaslatok és tapasztalatok kézikönyvbe kerülését. Az idő elteltével, a településképi alakulásával, új épített, vagy igényesen felújított elemek megjelenésével az ajánlások és bemutatott példák is bővíthetők, cserélhetők.

A fentiekben kívül figyelembe kell venni az országos jogszabályi előírásokat, a helyi építési szabályzatot, a településképi rendeletet és a főépítési javaslatokat is.

2. NEMESRÁDÓ BEMUTATÁSA

Nemesrádó a mindössze 283 lelket számláló község a Zalai dombság lankái között fekszik, Zala megyében, a Zalaegerszegi járásban. Zalaegerszegtől dél-keleti irányban kb. 21 km-re található. Legközelebbi nagyobb, városi- járási székhelyi múlttal rendelkező település Nagykapornak és Pacsa, melyek a térséget feltáró fontosabb útvonalak a 75. és 76 számú főutak mellett helyezkednek el. Nemesrádó a két főútvonal között terül el, a 7362 jelű Zalaszentmihály-Pókaszeptek összekötő útról csak egy bekötő úton keresztül közelíthető meg.

Átmenő forgalom híján, zsáktelepülésként, a Zalai-dombság lágyan hullámzó, szelíd tájával nyugalmas, csendes és egyedi hangulatú a falu. A településképből minden irányból kimagasló pont a falu legmagasabb dombhatán épült műemlék templom. A településképe értéként jelennek meg a jelentős számban megmaradt népi lakóházak. A tájképi arculat jelentős elemei az északkeleti szőlőhegyen és a belterülettől, a Principális csatornától nyugatra lévő szőlőhegyen álló pincék és prэшázak.

A község neve a szláv eredetű Rád személynévből származik Első írásos említése 1251-ből származik, később IV. László 1273-ban több rádói várjobbágyot emelt nemesei rangra. A település az Árpád-korban már két részre tagolódott, ekkor biztosan templomos hely lehetett, mivel az 1332-es pápai tizedjegyzék megemlíti plébániájukat. A késő középkorban Rádót egytelkes nemesi családok lakták. A 16. században a törökök a falut és a szomszédos településeket többször felégették, a szétkergetett lakosság azonban mindannyiszor visszatért. A XVII. század folyamán a rádóiak áttértek az evangélikus hitre, de a század második felétől egyre erőteljesebbé vált a rekatolizáció így a XVIII. század végére újra a katolikusok voltak többségben. A katolikus hívek 1747-ben fatemplomot építettek, majd 1777-ben befejezték a ma is álló barokk plébániatemplomukat. A településnek 1770-ben 396 lakosa volt, köztük kocsmárost, kereskedőt, kovácsot és tanítót is megemlítenek.

Rádó és Pátró települések az 1908-as helységnév-rendezés során nemes előtagot kaptak, majd 1952-ben nevüket leegyszerűsítették. Végül Rádó és Pátró a rendszerváltás után, 1991. január 1-jén újra visszakapta a ma is használatos régi elnevezését.

A jelenkor feladata, hogy rendelkezésre álló lehetőségekre és adottságokra építve a csendes, rendezett falu megmaradjon, szépüljön a meglévő értékei megtartásával, mind az itt lakók, mind az ide látogatók örömére. Ehhez kíván segítséget nyújtani jelen kiadvány is.

A térség a Nyugat-Magyarországi Peremvidék nagytáj része, ezen belül a Zalai-dombság középtájához tartozik, meridionális háta és völgyek tagolják. A közigazgatási terület nagy része az észak-déli irányú Principális völgy, a keleti része Zalaapáti-hát kistájon fekszik. A kistáji felszín tipikus dombvidék, völgyekkel tagolt, jó vízellátású. A települést kisebb vízfolyások és árkok sorozata hálózta be, ahol értékes vizes élőhelyek alakultak ki az ország ökológiai hálózatát gazdagítva. A település közigazgatási területén folyik át a belterülettől nyugatra a belterületet nem érintve a Principális-csatorna és keletre délkeletre a Cserhídi-patak.

A táj mikro domborzata gazdag, a terepfelszín mozgalmas, változatos képet mutat, mély fekvésű területek, dombos településrészek váltakoznak. A területnek 148-280m Bf-ia tengerszint feletti magassága. A legmagasabb pontja az észak-keleti részen található Rádi-hegy, a felszín összességében dél-nyugatra, a Principális-csatorna irányába lejt. Talaja és lejtői elsősorban szőlőművelésre, gyümölcstermesztésre, mezőgazdasági művelésre hasznosíthatók. A térséget a nagymértékű iparosítás elkerülte, a táj alakításában főleg a mezőgazdaságnak volt és van szerepe. Jelenleg is a mezőgazdasági tevékenység a meghatározó.

A térség éghajlata mérsékelt hűvös-mérsékelt nedves. A csapadék évi összege az országos átlagtól jóval magasabb, 800-850 mm. A település uralkodó széliránya az északi, ezt követi a déli. A talajképző kőzet a vályog, amelyre nagy területen lösz települt.

A térség főként erdősült és lehetséges erdőterület, de előfordulnak természetes gyepek is, mivel a terület egy része lefolyástalan, így hidrológiai okokból nem tudott beerdősülni. A lápréteket lecsapolták, a helyükön kialakult nedves réteket többnyire kaszálták.

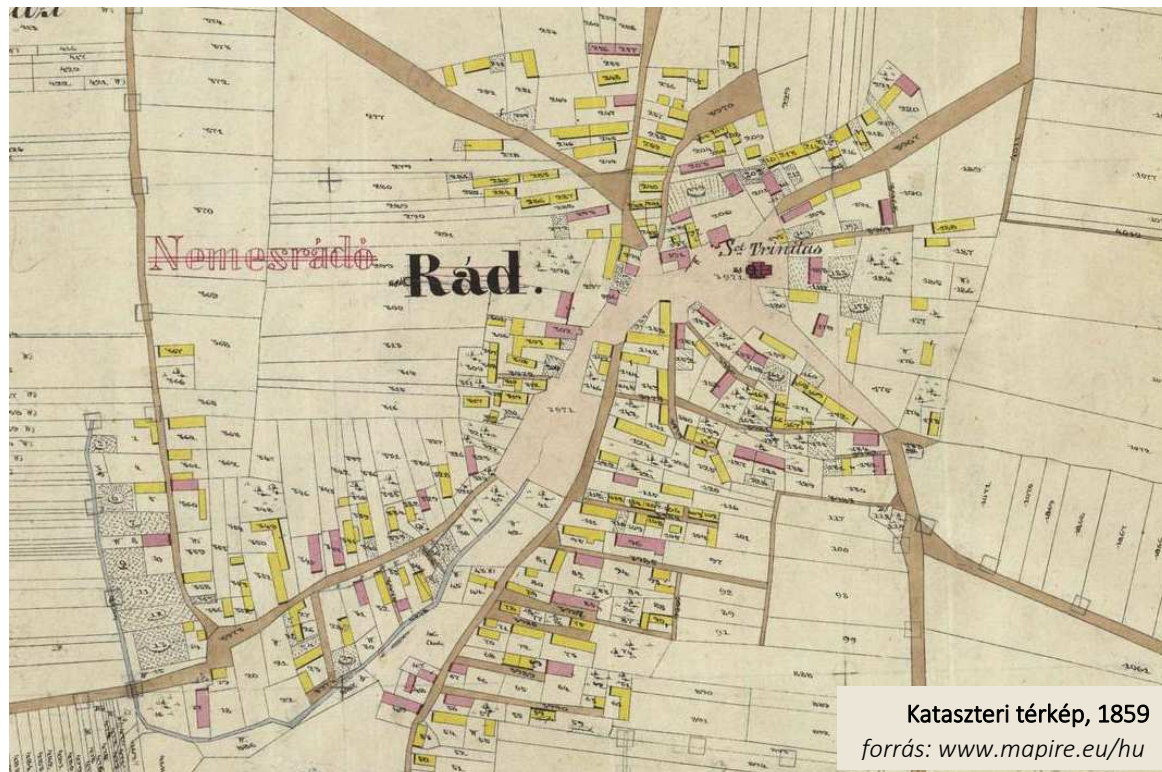
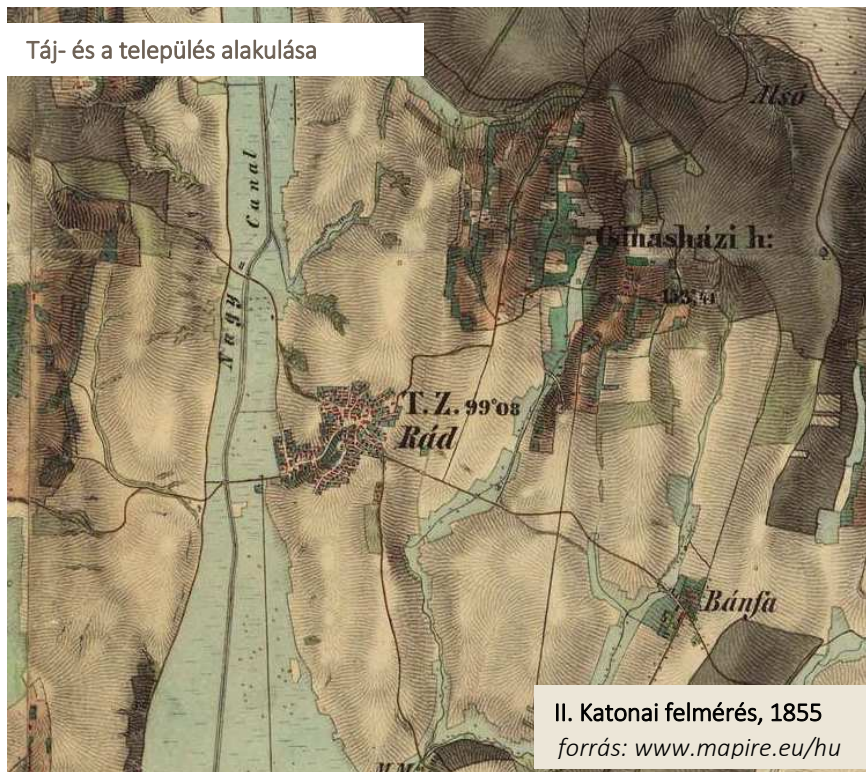
A területet a völgyoldalak magasabb régióiban bükkösök, az alacsonyabb térszíneken gyertyános-tölgyesek borítják. A patakvölgyeket jellemzően égerligetek kísérik.

A természetes élőhelyek jelentőségét mutatja, hogy a közigazgatási területet két kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület, vagyis a NATURA2000 terület is érinti. Egyrészt a Szévíz - Principális-csatorna melletti vizes élőhelyek nádas, sásos, láp- és kaszálórétjei, másrészt a Remetekert kiemelkedően értékes erdői.

Táji adottságok, természeti értékek

Táj- és a település alakulása

Nemesrádó elhelyezkedését alaprajzi, szerkezeti részleteit alapvetően befolyásolta a domborzat és a vízrajz. Az újkori tájhasználat és településszerkezet alakulása már nyomon követhető a XVIII. és XX. század között készült térképekről, katonai felmérésekről.

Az összefüggő erdőségek fokozatos kiirtásával a falu határában a szántóföldi művelés vált jellemzővé. A település nyugati részén a Principális-csatorna (a térképen Nagy-Canal) környezetében, mély fekvésű, vizes, lápos, mocsaras területek húzódtak (Berek), melyekhez legelők és kaszálók csatlakoztak. Hasonlóan a jelenkori területhasználathoz a község keleti határában erdőterületek húzódtak (Büki-erdők), a falu felé lejtő oldalán alakult ki az egyik szőlőhegy (Csinasházi-hegy és Rádi-hegy), a Principális-csatorna nyugati oldalán pedig Nemessándorháza hegyéhez kapcsolódó másik szőlőhegy (Kühegy). A korabeli térkép érdekessége, hogy még jelöli önálló településrészként a napjainkra már eltűnt Bánfát egy kúriaépülettel és hozzá tartozó nagyméretű díszkerttel, majorsági épületekkel. A határban két malom is működött, az egyik a Cserhídi-patak mellett, a másik a falutól északra Malomvölgy néven egy tó közelébe települt.

A község belterülete a Principális-csatornától keletre, a magasabban fekvő platón helyezkedett el a domborzati viszonyokhoz alkalmazkodva. A legmagasabb ponton, egy kiemelkedésen kapott helyet a templom. A település magja egy kis tér köré csoportosulva alakult ki. Az épületek egymás mellé és egymás mögé épültek, halmazszerűen. Az utcáfronton álló épületek mögött több lakóépület is épült, melyek között keskeny közök alakultak ki.

Nemesrádó általános tájképét meghatározza a mozgalmas domborzata. A legmélyebben fekvő területeken húzódnak vízfolyások, melyek közül a jelentősebbek a Principális-csatorna és Cserhídi-patak. A Principális-csatorna észak-déli irányban hosszan elnyúló, széles völgyét lápos mocsaras területrészek és rétek kaszálók alkotják. A Cserhídi-patakot és többi kis vízfolyást jellemzően elegyes facsoportok kísérik. A magaslatokat, meredekebb domboldalakat erdők borítják. A településkép jelentős elemét alkotják a település északkeleti részén található szőlőhegyek. Domboldalon futó, villás elágazású dűlőutak mellett régi és új préházak sorakoznak.

A belterületen a falu központjához vezető utakról a település legmagasabb pontjára épült római katolikus templom tornya tárul fel. Léptéke, arányrendszere meghatározó a falu szempontjából. A központtól csillagszerűen szétfutó utcákat földszintes léptékű beépítés kíséri. Az épületek belesimulnak, az előkertek és a közterületek gazdag faállománya alkotta, zöld kontúrba. A falukép másik jellegzetessége a Kossuth Lajos utca és Ady Endre utca között húzódó árok, aminek közvetlen környezete nem épült be, így helyenként 50-70 méter széles közterületi, zöldfelületi sáv húzódik egészen a település központjáig.

A belterület összes utcája egy központi téren, a falu magjában a templom előtt fut össze. A kis tér körül halmazszerűen állnak a házak, itt kaptak helyet a vendéglátó, szolgáltató és intézményi funkciójú épületek. Az utcák mentén a hosszúkás, szalagszerű telkeken egymás mellett állnak a lakóházak. Az épületeket rendre az északi, illetve a keleti telekhatárra építették. A település másik jellegzetes beépítése a lakó utcákról nyíló keskeny közökről megközelíthető épületsor. Egymás mögé szorosan épültek a kis alapterületű lakóházak. Az eredeti telek fokozatos osztásával, apró telkek önálló lakóházak keletkeztek, zsellérközők (Ady Endre utca) jöttek létre.

A falu utcái vonalvezetésükben és beépítésük ritmusában megőrizték a történelmi utcakép egyes részleteit. A XIX. század végéről XX. század elejéről megmaradt épületek között megjelennek az 1960-as és 70-es években épített oldalhatáron álló „kockaházak” is. Ezek jellemzően négyzetalaprajzot közelítő, 100 m² alapterületű kétszobásház típusok, sáttortetővel. Az 1980-as években megjelentek az emeletes lakóházak, az előbbi háztípusok magassági bővítéseként.

Általános településkép, településkarakter

3. NEMESRÁDÓ - ÖRÖKSÉGÜNK

Örökségünkben a települési épített és táji értékek felkutatása, illetve védelme meghatározó a település identitásának megerősítésében, népességmegtartó erejének fokozásában. A fejlesztések érvényesülésének fontos feltétele, hogy azok a már meglévő környezeti értékekre figyelemmel valósuljanak meg. Egy új fejlesztési terület, illetve egy új épület tényleges értékének jelentős része abban a többletben realizálódik, ami a környezet a település már meglévő értékeiből vetül rá. A települési környezet értékeinek védelme, a hozzájuk való igazodás kulturális, esztétikai igény és gazdasági érdek is egyben. Ebből következően először fel kell ismerni, és különböző eszközökkel védeni kell a települési szövet épített környezeti értékeit, másodsor az új fejlesztéseknél, azok építészeti kialakítása során igazodni szükséges ezekhez az értékekhez.

A Szentháromság Római Katolikus temploma a település belterületi központjában áll, annak legmagasabb pontján. A műemlék templom 1780 körül épült, a XIX. században átépítették. A templom bejáratához kettős fasorral kísért lépcsősor vezet, ami erősíti az épület központi szerepét. A templom nyugati homlokzata előtt áll egy kőkereszt korpusszal, 1846-ból. A templom berendezései a XIX.-XX. században készültek, ezek az oltár, a szószék. Mellette kis emlékpark, benne emlékkő Gönczi Ferenc néprajztudós, múzeumigazgató emlékére. A templom mellett újonnan létesült támfal a keresztút stációit ábrázolja.

Az egyházi- és szakrális célú épületeknek minden település esetében fontos közösségépítő, identitást erősítő és településképet meghatározó szerepük van. A nemesrádói egyterű kápolna a templom mellett elhaladó, szőlőhegyre vezető út elágazásában található, a templomhoz hasonlóan egy magaslaton.

A Kossuth Lajos utca mentén álló Kézműves és Alkotóház felújított, szép példája a kódisállásos házaknak. Ez a háztípus háromosztatú, középen volt a konyha, ami a ház bejárata is egyben. A konyha elé került a házhoz érkezők fogadó tere, a kódisállás, fedett, de nyitott előtere. A kódisállás a keskeny hosszháznak volt a része. Az igényesen kialakított és igényesen felújított elem hűen őrzi a népi építészet karakterét. Az oszlopokra állított oromfalat nyeregtetőrész zárja le, az oromfal parasztkorokk jellegű záródásban végződik.

A település központjában áll még a régi elemi népiskola épülete. Jelenleg az Önkormányzatnak és a postának ad helyet. Az épület cseréppel fedett, földszintes, lábazatos, nyeregtetős lakóháznál nagyobb méretű hajlítottház. Pallótokos ablakai nyújtottak, belső osztással 4 részre tagoltak. Homlokzaton vakolat architektúra keretezi és kapcsolja össze az ablakokat. Az épület építészettörténeti és kultúrtörténeti folytonosságot jelenít meg.

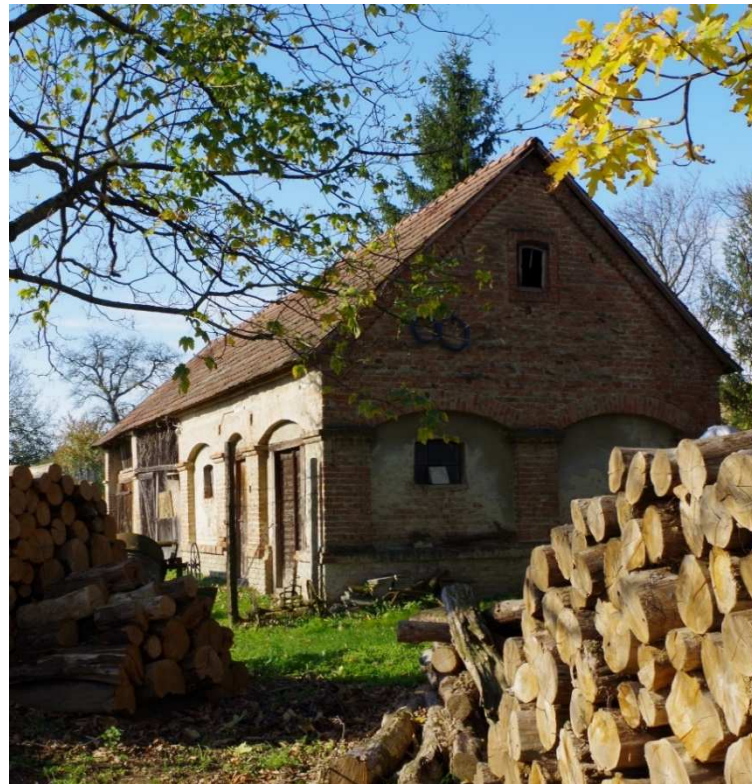

Nemesrádó történetileg kialakult településmagja mai napig megőrizte hagyományos közterületi és telekszerkezeti rendszerét és karakterét. Megmaradtak a főtér környezetében halmazszerűen elhelyezkedő épületek, valamint az utcák mentén, sorosan épült földszintes kisebb, nagyobb lakóházak. Ezek folytonosságot képviselő 70-100 éves példái a mai napig formálják az utcaképet és értéket közvetítenek a jövő számára.

A településen megmaradt hagyományos lakóépületek jellemzően hosszházak, azaz az utcára merőleges hossz tengelyű, földszintes lakóházak, ahol a tisztaszoba, a konyha és a kamra alkotta a lakóházat. Ennek a háztípusnak több változata is fellelhető. Az egyik típusnál a nyeregtető az utca felé kontyolt. A másik típus az oromfalas hosszház, az oromfalra futó fedéssel. Szintén fellelhetők még kődisállásos épületek is.

Az eredeti nyújtott arányú függőlegesen és vízszintesen tagolt nyílászárók az épület részei eredeti kialakításban, vagy újragyártva. Kialakult a lakóházak előtt egy minimális előkert is a karakter része, a domborzati viszonyokhoz való igazodás miatt. A telkek lejtősek, síknak nem nevezhetők ennek ellenére a településen a földszintes épületek a jellemzők a lakóházaknál is és a melléképületeknél is.

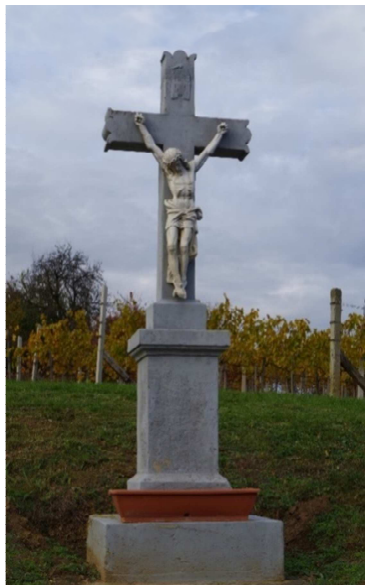
Az épületek is a homlokzatuk is egyszerű, de igényes harmóniát tükröző, a formálással, az anyaghasználat, a színezéssel.

A mezőgazdasági gazdálkodáshoz kerthasználathoz, portahasználathoz a melléképületek, melléképítmények széles skálája kapcsolódik. A melléképületek egy része utcaképet formáló módon jelenik meg az oldalkerttel határos utcánál. A melléképületek, melléképítmények másik csoportja az oldalkertben vagy a hátsókertben áll. Az oldalkertben a melléképület és a szomszédos telken álló lakóépület között csurgó távolság marad, ami szükséges az épület állékonyságának megmaradásához. Az épületek tömege, pajták istállók esetében megegyezik a lakóház tömegével, vagy azt szélességben és magasságban meg is haladja a funkcióhoz igazodóan.

A szőlőhegyen a présházak képviselik a melléképületek csoportját. A pincék előtti présházak földszintes karakterét a funkció határozza meg. Minden irányban a tömör vakolt felület dominál, a nyílászárók csak a szükséges arányban kerülnek a homlokzatra.

A melléképületek is a lakóházakhoz hasonlóan tartós anyagokból épültek, jellemzően téglából, kőből, vakolatból, fa és cserépből. A melléképítmények megjelenését a téglából, a látszó kőfelületből, a vakolatból és a fa használatából adja.

Örökségünk | Közterületi elemek, tájértékek

A településen még fellelhető pár rossz állapotú, de településképi szempontból megőrzésre érdemes régi épület és melléképület. Ezek szakszerű felújítás nélkül rövid időn belül összeomlanak, összedőlnek, felmérés és fotódokumentáció nélkül teljesen eltűnnek. Annak ellenére, hogy mindegyik a vidéki környezettel szoros kapcsolatban végig élt életnek, a település történetének és a kultúrtörténetnek egy-egy szelete.

Eltűnt értékeink közé tartozik a templom mellett álló volt kúria épülete (Tánczos család háza). Helye, a falumag településképi szempontból legérzékenyebb területe, mely egyrészt a műemléki templom környezete, másrészt az úthoz viszonyítottan magaslaton elhelyezkedő telek, a csillag alakú főtérrel is jól látható. Ezért különösen fontos, hogy a környezetéhez jól illeszkedő, településképet meghatározó, új épület valósuljon meg a helyén.

Településkép védelme szempontjából kiemelt területek

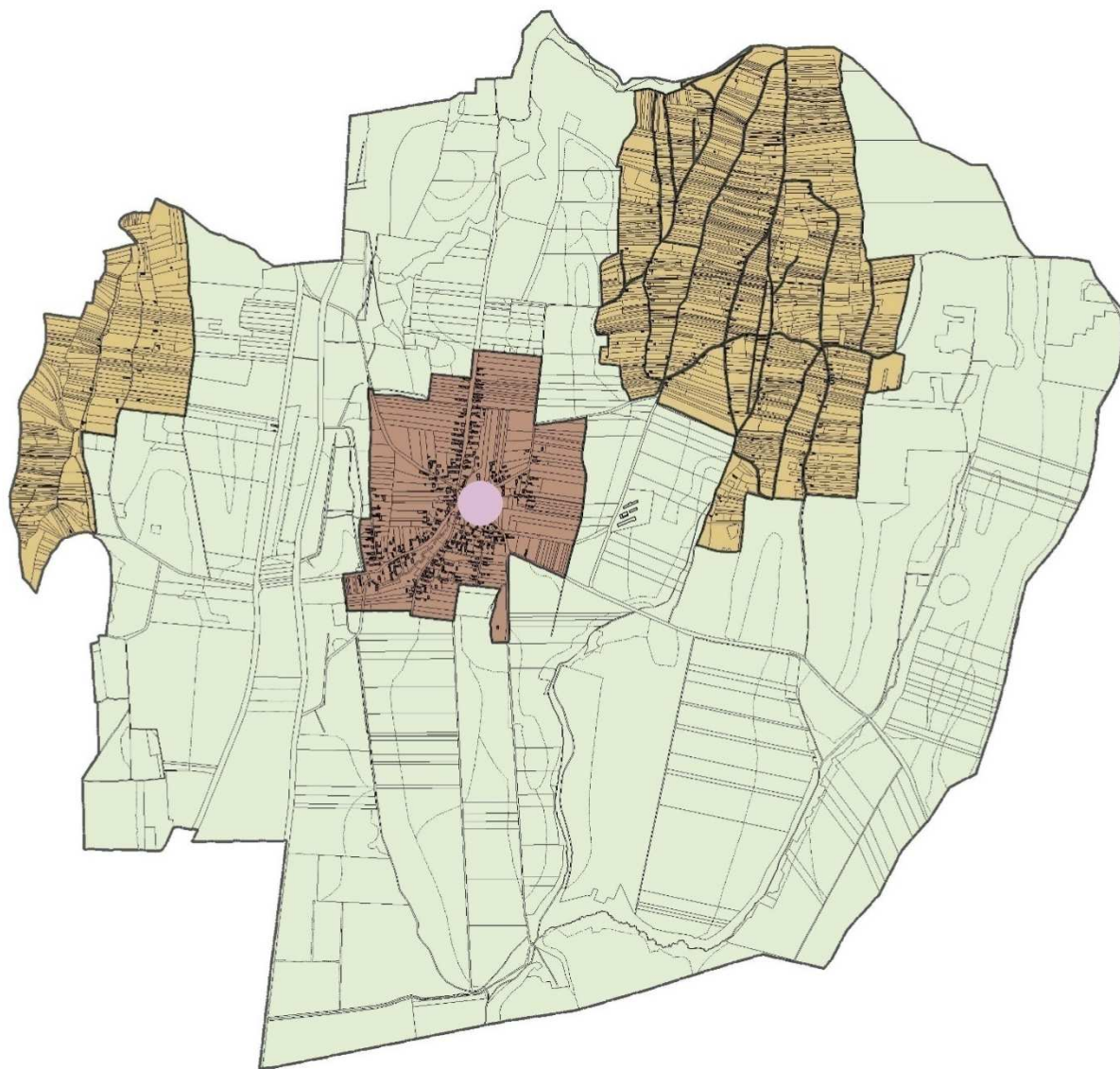
A település közigazgatási területéhez tartozó, fokozott országos védelem alatt álló területeket, melyek a településkép védelme szempontjából kiemelt területeknek minősülnek a mellékelt ábra mutatja be.

Az ábra a Balaton-felvidéki Nemzeti Park és a Zala Megyei Kormányhivatal - Zalaegerszegi Járási Hivatala Hatósági Osztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály adatszolgáltatása alapján készült. A területi kategória kijelölése a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény 1. melléklete szerint történik.

- NATURA 2000 TERÜLET
- ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT TERÜLETE
- TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET
- RÉGÉSZETI LELOHÉLY TERÜLETE
- MŰEMLÉK

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK LEHATÁROLÁSA

Nemesrádó közigazgatási területe két nagy csoportba tartozik területfelhasználás szempontjából, a belterületi határon belül a beépítésre szánt területek vannak, vagyis a lakó és az intézményi telkek és épületek. Ez a közigazgatási terület kisebb részét a központi belterületet és a majorság mezőgazdasági üzemi területét fedi le.

A közigazgatási területből nagyobb területet lefedő külterületbe a beépítésre nem szánt területek tartoznak, melyek teljesen körbe ölelik a belterületet. Ezek közé lehetnek a szántók, a rétek legelők, az erdők és a szőlőhegyi kertek. Összességében a beépítetlenség határozza meg a táj feltárulását, a kerteknél is csak egy-egy kisebb földszintes épület töri meg a művelt felületek összefüggő látványát.

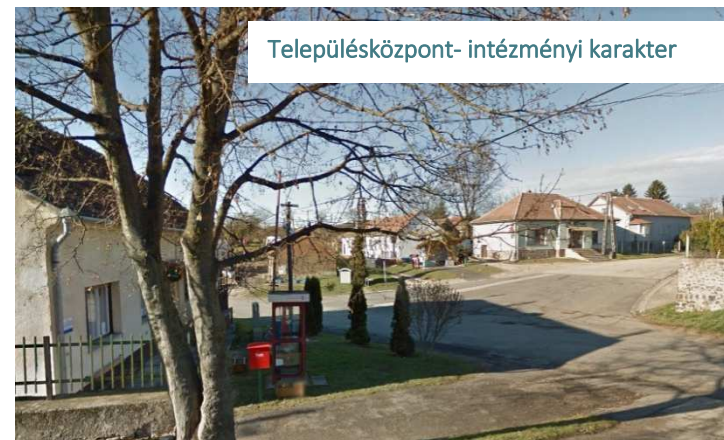
- **INTÉZMÉNYI KARAKTER**
- **HAGYOMÁNYOS LAZA, CSALÁDI HÁZAS KARAKTER**
- **SZŐLŐHEGY KARAKTER**
- **BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT KARAKTER**

Az egyes intézmények a település központjában helyezkednek el, jellemzően a templom előtti tér környezetében.

Központi helyen épült fel a műemléki védettségű római katolikus templom. Értékes látványt nyújt, elhelyezkedésének köszönhetően, a településre érkezőknek és a településen élőknek. A főhomlokzati tengelybe helyezett bejárat fölé magasodó torony iránypontként, igazodási pontként jelenik meg Nemesrádóközpontjától távolabb lévő részéről.

A központ szabálytalan alakú terét egymás mellett és egymás mögött megjelenő épületek csoportja határolja. Az intézmények térbeli építészeti megjelenése belesimul a környezetébe, a földszintes épülettömeggel.

Településközpont- intézményi karakter

Hagyományos, laza családi házas karakter

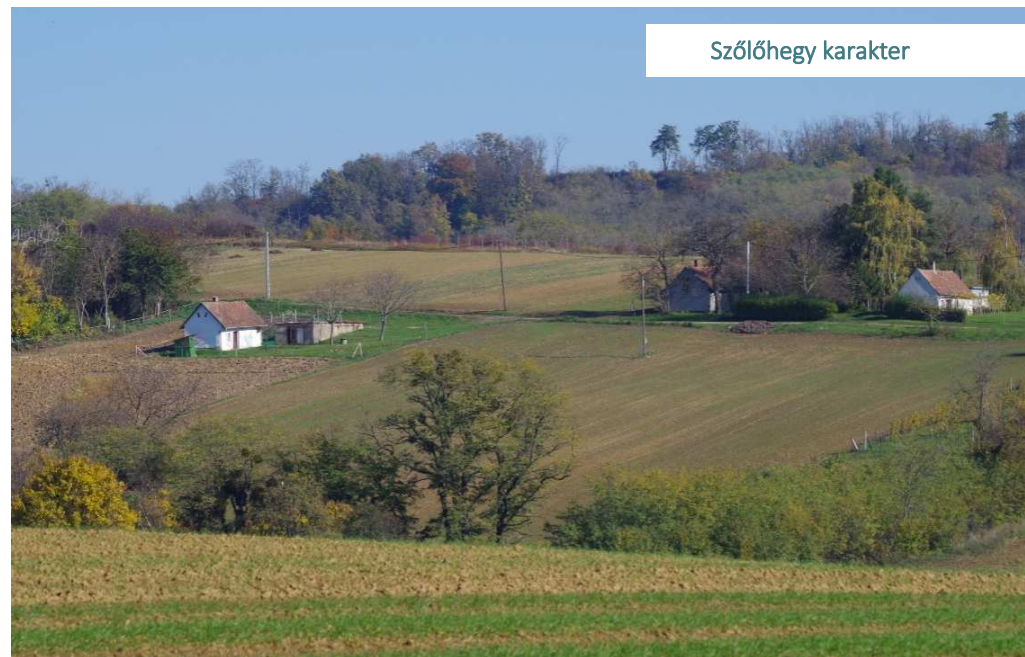
A hullámzó domborzat alakította Nemesrádó településszerkezetét, az utcák szabálytalanok, varázslatosan íveltek vízszintes és magassági vonalvezetésükben is. Ennek köszönhetően a lakóházak nem alkotnak falat az utcák mentén, hanem kibukkannak a cserjék, a fák, telken belüli és közterületi zöldfelületek öleléséből.

A lakóházak többsége földszintes, hagyományos belmagasságú, mindkét irányban oromfalasan kialakított nyeregtetővel fedett. A napjainkhoz közelebb épült épületeknél a minden irányban kontyolt tető is gyakori. A 80-100 éve épült épületeknél a „kódissállítás fellelhető eredeti formájában, vagy beépítetten. A homlokzatok vakoltak. A településen a cserépfedés a meghatározó a lakóépületeken, a melléképítményeken a cserép mellett a hullámpala gyakori fedőanyag. A világos lakóházakat utcaképi megjelenését az oldalkerti, előkerti és közterületi növényzet takarja.

Az 1975-ös évektől az addig egységes épületformálás felbomlott, az utcaképben az utcával párhuzamos gerincű nyeregtető is megjelent, széles oldalkerti oromzattal. Épült utcára merőleges hossztengetű, tetőtéri erkélyes nyeregtető épület, az építéskor meghatározó formavilággal.

A Rádi hegy, a Csinaházi hegy keleti és nyugati irányú lankás lejtőit kertként használják az emberek. Váltakoznak a szőlő-telepítések, a gyümölcsösök, a szántók, a gyepek, a rétek. A kertek között kisebb nagyobb távolságra felvillannak a kerti építmények, pincék, prэшázak világos színű épületei. Egyik másik kert tanyaszerűen gondozott, használt. A régebbi prэшázak formálásban, tömegképzésben, építőanyag használatban a lakóházakhoz igazodók. A mai tervezésű, mai építésű pince-prэшáz a tájból kiemelkedik, kétszintes, a pince fölé kerül a prэшázi rész. Megjelenését a téglák és a fa határozza meg.

Szőlőhegy karakter

Mezőgazdasági major karakter

A major mezőgazdasági üzemként működik a belterülettől keletre, lankásabb síkhoz közelítő részen. A telephelyet a szántóterületektől facsoport fasor választja el északra, keletre és délre. A lombkoronatómb az érintett irányokban biztosítja a tájképbe illesztést, és biztosítja az eltérő tevékenységek egymásra gyakorolt kedvezőtlen határának kiszűrését.

A telephelyen az épületek jellemzően földszintesek, nyeregtetővel fedettek. Az eltérő szélesség eltérő magasságú épületeket keletkeztet. A telepen belül a különböző épületek északkeleti - délkeleti tengellyel, egymással párhuzamosan helyezkednek el. Az építészeti formálást és megjelenést, anyaghasználatot a technológiai igény és a gazdaságosság diktálja, de az épületek megjelenése hagyományosnak mondható homlokzatképzésben és építőanyag használatban.

Beépítésre nem szánt karakter

A település külterületein jellemző tradicionális tájhasználat az erdő- és mezőgazdaság, azon belül is a szántóföldi művelés és gyepgazdálkodás, valamint a kerthasználatához kapcsolódó szőlőművelés.

A szántóföldi művelés nagy összefüggő területeket hasznosít egyben. A nagytáblás művelés adja a táj karakterét. A tájképi megjelenést a kultúrnövények időszakos váltakozása fejlődése adja. A tájat tagolja a vízfolyások, árkok rendszere, főként a belterülettől délre a Cserhídi-patak és a belterülettől nyugatra elhelyezkedő Principális-csatorna melletti földrészek. Az árkokat fasorok és facsoportok kísérik és gyepek felületek, amelyek egy-egy réthez, legelőhöz kapcsolódóan megzöldítik a tájat.

A látóhatárt az ősszel színekben pompázó, fafajban gazdag lombhullatók keretezik. Az erdők a kertekhez kapcsolódnak keleten is és nyugaton is és lassan fokozatosan birtokba veszik a kevésbé használt vagy már felhagyott kerteket a nyugati közigazgatási határnál a Kühegyen, Nemes Bebesen és keleten a Büki erdőhöz kapcsolódóan a Csinaházi hegyen.

A mezőgazdasági területre is és az erdőre is a beépítetlenség a jellemző, egykét felhagyott, vagy működő kertet, tanyás régi beépítést leszámítva. A tájban csak a legelőket határoló, fából készített karámépítmények és vadkerítések jelennek meg.

5. AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

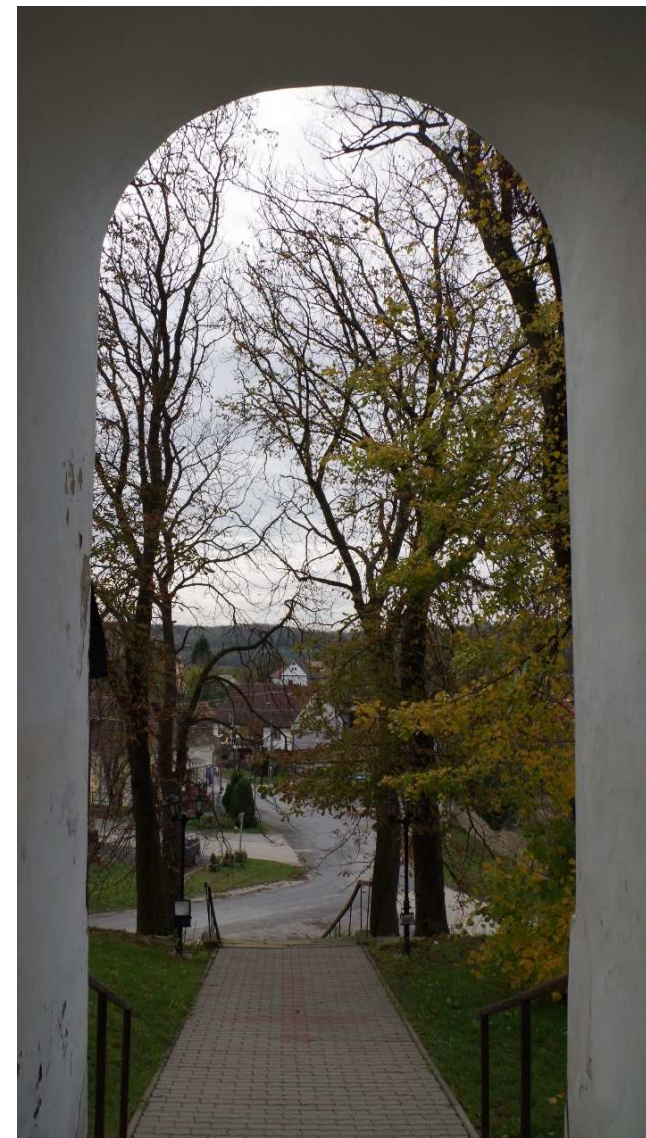
5.1 AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓK-ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEEK

Az egyes intézmények a település központjában helyezkednek el, így ezeknek nem csak közösség- és szemléletformáló szerepük jelentős, hanem településképi hatásuk is kiemelkedő.

A karakter meghatározó településképi eleme a templom. A környező telkeken az intézményi épületek egy részének felújítására már sor került, a még fel nem újított épületek tömegaránya nem fog változni. Nem igény a bővítés a területi növelés, a földszintes karakter a jövőre nézve is megmarad.

Beépítetlen foghíjtelek az elbontott kúria helyén van. Új épület elhelyezésénél a templom hangsúlyképző szerepét továbbra is tiszteletben kell tartani, mind az épületek elhelyezésével, tömegével, szín- és anyaghasználatával.

A karakteren belül a meglévő értékeket célszerű felismerni, megújítani, korszerűsíteni. Ha a meglévő épület műszaki állapota már nem teszi lehetővé a felújítást, a régi helyén épülő új épület tervezésénél, megépítésénél törekedni kell a telken belüli épület elhelyezés megtartására, vagyis arra, hogy az új épület hossz tengelye ne változzon, és ne változzon az oldalsó telekhatárhoz és a közterületi telekhatárhoz igazított helyzete. Nem csak a telken belüli helyzet, de a korábbi épületarányok megtartása is kiindulási alap lehet. A telken belül az épület elhelyezése meghatározza az utcaképet, a telepítés megváltoztatása felboríthatja az összképet. Az épület szélesítése, az oldalkert csökkentése a helyének átrendezése a domborzati viszonyokhoz való igazodást változtatja meg. Esztétikai szempontból is tekintettel kell lenni a hagyományokra, a karakter jegyekre. Közterület felől megjelenő oromfalas, vagy homogén tetőfelületű épületek közé nem illeszkedő a két tetőképzés egy épületen belüli alkalmazása, a tetőfelületet eltakaró tetőfelépítmények sora. Az igazodási szempontok a rétegvonalon vezetett utcáknál: a magasság az utca felől látható homlokzatnál, az ereszképzésnél, a tető alakjánál, magasságánál, valamint a homlokzaton a tömör és megnyitott felületek arányainál.

Az emelkedő vagy lejtő utcáknál az igazodás alapvető szempontja a hagyományos arányrendszerek megtartása, hagyományos megjelenéssel homlokzatképzésben, anyaghasználatban, színezésben.

Követendő ajánlások, javaslatok:

- Igazodni szükséges az előkert hagyományosan kialakult, a domborzathoz illeszkedő mélységéhez, az utcafronti homlokzat, síkban történő mozdítása, kerülendő.
- Igazodni szükséges, az utcafronti homlokzati szélesség egységességéhez, igazodni szükséges a tető és gerinc irány jellemzőjéhez, valamint a felépítmény nélküliséghez az utcáról látható homlokzatokon.
- Igazodni szükséges a szomszédos épületeken kialakult tetőhajlásszöghöz (legfeljebb 45°), a tető beépítési igénye esetén a bevilágítási és szellőzési lehetőségeket úgy célszerű megválasztani, hogy a homogén felületek összhatását ne törje meg.
- Épületszélességtől függően az utcai homlokzat bejárat mentességét garázskapu mentességét és erkély mentességét lehetőség szerint meg kell tartani.

Kerülendő jellegzetességek:

- Utcai homlokzatra ne kerüljön garázskapu, torony, álló tetőfelépítmény.
- A földszintes háznak közvetlen kertkapcsolata van, nem szükséges a földszinti, vagy a tetőtéri erkély.

A prэшházak jellemzően szabadon állnak a tájképi környezetben. Kerítés a telekhatárok mentén nem létesült. A karakter jelentős eleme a nyitottság, és a zöldfelületi, növényzeti gazdagság.

A prэшházak tartós anyagból építettek, az épülettömeg aránya a befogadott funkcióhoz igazodó téglatest. Hossztengelye jellemzően a feltáró útra merőleges, a mögötte lévő pince tengelyét folytató. A pincerész adja az épület lábazatát, pince nélküli épületre nem jellemző a lábazat.

Követendő ajánlások, javaslatok:

- Kerítés a telekhatárokon nem létesíthető, sem épített formában, sem jelképesen, kivéve, ha a kert tanyaszerűen működik és a kerítést vagyonvédelmi szempontok indokoltá teszik.
- Az új prэшházak a feltáró utat 7m-nél jobban ne közelítsék meg, az előkert a terep igazodását teszi lehetővé a keskeny csíkként megjelenő feltáró út felé. Az új épület a telekhatárral párhuzamos hosszteneggellyel, terepre illesztetten épüljön.
- A tömegformálás a meglévőkhöz igazodó legyen, kő, vagy kőburkolatú lábazattal, vakolt falfelületekkel, cseréppel vagy síkpalával fedett nyeregtetővel.
- Igény esetén az orom, az eresz, a széldeszakázás és az előtető faanyagú legyen.
- A nyílászárók fából készüljenek, arányuk nyújtott legyen, a nyílások keretezése fából, vagy vakolatból, vagy látszótéglából készüljön.
- A prэшházak környezetében elhelyezhetők kerti bútorok, utcabútorok, kerti tetők, szaleklik.

Kerülendő:

- A prэшház, épületek környezetében csak a feltétlen szükséges mértékben alakítható ki, lehetőleg vízáteresztő módon burkolt felület.

Ajánlások | Szőlőhegykarakter

Az arculathoz a régi épületek, építmények ugyanúgy hozzá tartoznak, mint a szerelt jellegű maiak. A mezőgazdasági üzemek átalakulását a tevékenység, annak technológiai igényei formálhatják, az új csarnoképületek méretét, tagolását, anyaghasználatát, homlokzati képzését, színezését is a működési technológia, valamint a gazdaságosság diktálja. A korábban működő majorság barnamezős átalakulással újul meg és fejlődik tovább.

Követendő ajánlások, javaslatok:

- Alacsonyhajlású magastetős és lapostetős épületek, építmények is elhelyezhetők, attól függően, hogy mekkora a szélessége, mélysége és magassága, mit követel meg a befogadni kívánt rendeltetés, technológia.
- Széles épületre 30°-ot meghaladó hajlású tető ne kerüljön.
- A homlokzatokon hagyományos és korszerű építőanyagok egyaránt alkalmazhatók, a technológiától és a tűzrendészeti követelményektől függően.
- Fontos követelmény a zöldfelületek létrehozása, igényes betelepítése, de nem csak a minimálisan szükséges szinten. A parkolók, burkolt belső utak fásítása a dolgozók komfort érzetét és a telep mikroklimáját is javítja. A fásítás segít a tájba, településképbbe illesztésben. Ezért a már beállt védősávok megőrzésére törekedni kell. Az elszáradt, kipusztult egyedek pótlásáról folyamatosan gondoskodni kell.

A belterületeket a külterület földrészletei, árkai, szántóterületei, rétjei legelői szőlői veszik körül, ahol elsősorban a mezőgazdasági művelés, az erdőgazdálkodás és a tájképvédelmi tényezők játszanak meghatározó szerepet. Az árkok csatornák partjai természet közeli, inkább vizes élőhelyek. A szántókon az összefüggő nagyüzemi tájhasználat a meghatározó, jellemzően eddig a beépítetlenség adja a karaktert. A gyepeken és legelőkön is az épületmentesség a meghatározó.

A tájban minden beavatkozást kerülni kell, vagy ha mégsem kerülhető körülmények között kell megvalósítani.

Követendő ajánlások, javaslatok:

- A területek beépítetlen jellegének megtartása a jövőre nézve is kívánatos.
- Az értékes tájkarakter megőrzését szolgálja a területhasználat és a telekszerkezet hosszú távú megőrzése.
- A tájképvédelmi szempontból kiemelt területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény nem létesíthető, új felszíni elektromos hálózati vagy új hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott.
- A legelőkön a deleltető facsoportokat csak mértéktartóan célszerű telepíteni, a hagyományos tájkarakter így őrizhető meg.
- Tájfásításra a tájhonos növényfajok javasoltak. Tájfásítás az utak mentén és az eltérő területhasználatok határán javasolt, mint pl.: mezőgazdasági szántó és külterületi feltárási utak.

5.2 AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ – ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

Terepalakítás

Nemesrádó közigazgatási területén, különösen a belterületen és Szőlőhegyeken, kertekben a lejtős terep meghatározó adottság. Új épületek elhelyezésénél kiemelten fontos, hogy a ház alkalmazkodjon a környezethez, tájhoz, a terephez. A tereprendezést a legszükségesebb mértékre kell korlátozni, az épület helyének, méretének és alaprajzi geometriájának megfelelő tervezésével.

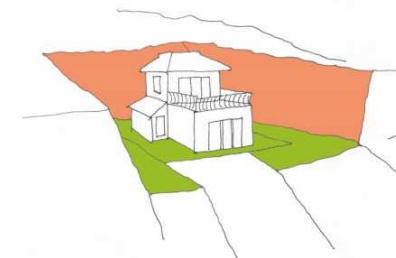
Részleges bevágás a lakóépületek intézmények esetében szükséges, egyéb épületeknél még elfogadható, ha ugyanannyi a kiemelt föld, mint a visszatöltött.

A túlzott mértékű feltöltés vagy bevágás nemcsak megváltoztatja a természetes domborzatot, de jelentős többletköltséggel is jár, megváltoztatja a terep vízlevezetési viszonyait.

Az épülettel konkuráló bevágás a környezetből is az épülethez vezeti a csapadékot eláztatja azt. Az intenzív esőzések a meredek partfalak omlását is elindíthatják. A rézsű megfogása csak rendkívül költséges műszaki megoldásokkal biztosítható.

A nagyméretű feltöltés esetleges felázása a biztonság, állékonyság romlásához vezet.

Nagyobb lejtésű telek esetén jó megoldás lehet az épület alápincézése, vagy szinteltolással való kialakítása. A településen belül mindkettőre vannak példák.

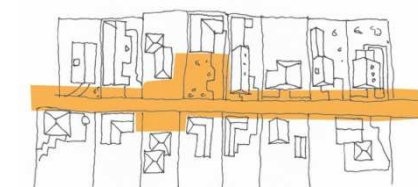
Telepítés, lakótelek beépítése

A lakóutcák többségében hasonló méretűek a telkek, de sok helyen keskenyebb és szélesebb telkek is váltják egymást. A telkek meghatározó alakja téglalap alakú, vannak azonban trapéz, négyzetes és háromszög alakú telkek is.

A beépítési karakterben domináns az oldalhatáron álló beépítési mód, de a változatos telkek méret és telekforma, valamint a domborzat esetenként csak az épület szabadon álló elhelyezését teszi lehetővé.

Az egyenes utcaszakaszokban az épületek jellemzően igazodnak a beépítési módhoz és a beépítési vonalhoz, a homlokzati síkok által meghatározott előkertekhez. Az épületek egységes nyugodt jó ritmusú képet adnak a közel azonos méretű előkert, a közel azonos méretű épülethossz és szélesség esetén. A növényzetben gazdag elő- és oldalkertek ritmusa is egységes utcaképet eredményez.

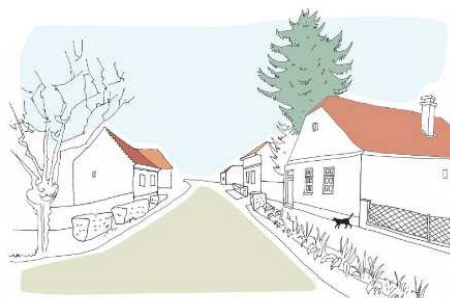
Az előkerti mélység figyelmen kívül hagyása megtöri az egységességet, a rendszert, de a domborzati adottság néhány esetben szükségessé teszi az eltérést, a terepre ültetés indokoltta teheti a nagyobb, vagy kisebb előkert tartását.

Épületmagasság, tömeg

A lábázat, a falmagasság, a térdfal építése vagy elhagyása eltérő magasságú épületekhez vezet. Javasolt igazodni a kialakult párkánymagassághoz, tetőformáláshoz. Kiugróan magas épület, vagy a környezethez képest alacsony épület megbontja a kialakult egységességet. Ha a telekméret lehetővé teszi a helyiségeket egy szinten célszerű elhelyezni egy jellemzően földszintes utcaképben. Kerülni kell az emelet a magasított tető építését. A jellemző épületszélességekhez igazodni szükséges a lakóházak esetében. Az igazodás a párkányképzésnél és tetőhajlásnál legfeljebb 0,6m-es eltérést enged magasságban. A kedvező, ha az ereszt 3,5m-4m-nél magasabba nem kerül.

A hosszhasas épületek közé nem javasolt nagyon megmozgatott tördelt alaprajzú új lakóépületet elhelyezni, magasságban, tömeg és tetőformálásban a túlzott tagolás elűtő. Domborzatilag a terepre a nagyon megmozgatott épület nem ültethető.

Tetőhajlásszög, tetőforma

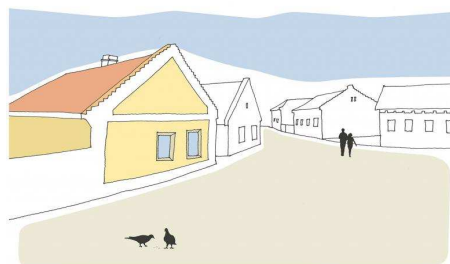
Ha az utcaszakaszra a tetőtér beépítés nem jellemző, akkor az utcai homlokzat felé kerülni kell a tetőkiemeléseket, tetőmegemelés. Azonos épületmagasság alkalmazásakor egységes, nyugodt utcakép jön létre. Jellemzően földszintes, magastetős, utca felé kontyolt tetejű épületek adta utcaképbe az utcaképtől idegen emeletes, illetve lapostetős épület nem építhető. Akkor sem ajánlott, ha a településen erre egy-két példa már épült 20-30 évvel ezelőtt.

Az alkalmazott tető hajlásszög $35-45^\circ$ között illeszkedő. A tető karakterénél is igazodni szükséges, ha a szomszédság oromfalas, akkor oromfallal, ha kontyolt, akkor kontyolással. Kerülendő a túlzottan tagolt, töredezett tető. Az oromfalas karakteren belül az épület szélessége legfeljebb 7m-9m közötti lehet.

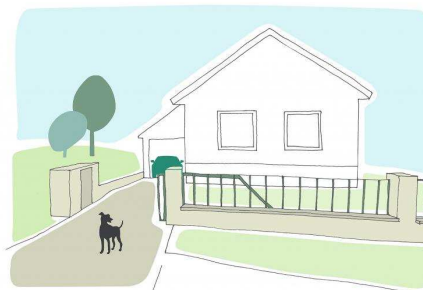
Légvezetékek elhelyezése

Kedvezőbb az utcakép, ha a villamos légvezetékek helyett és a vezetékes hírközlési légvezetékek helyett földkábeles kiépítésre kerül sor. Ha a pókhálószerű légvezetékek tömege eltűnik a közterületről, a szabad, közlekedésre nem használt felületek beültethetők, fásíthatók. A légvezeték alatti sávok kevésbé fásíthatók, balesetek elkerülése okán. A lakóutcák fásítása karaktert javító elem, a humánusabb lakókörnyezet kialakításának eszköze. A madarak, a hó, a dér, jég sem ül meg az utca felett kószáló vezetékeken, azok eltűnése esetén.

Kerítés kialakítás

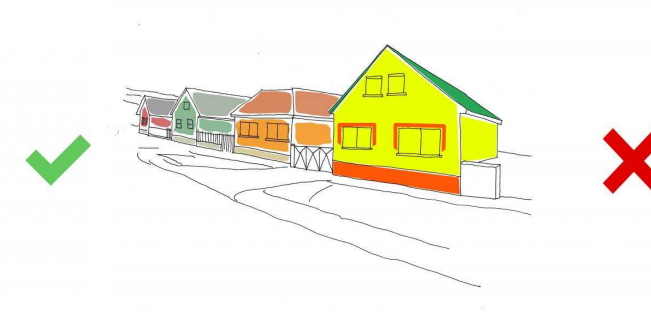
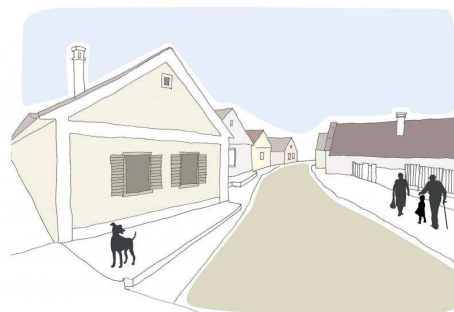
Olyan utcaszakaszon ahol az áttört kerítés a jellemző az egységet megbontja a tömör kerítés létesítése. Az alacsony lábazat, a pillérekkel tagolt áttört mezők alkalmazása az előkertet összekapcsolja a közterületi zöldfelülettel, gazdagíthatja a lakótelket is és a közterületet is. A tömör kerítés és a magasra növesztett tömör tujasor idegen a településtől és a közlekedésbiztonságot, valamint a vagyon biztonságot is veszélyezteti. A közlekedésbiztonsághoz szükséges belátást és átláthatóságot kizárja.

Szín- és anyaghasználat

A világos paszellszínek, a fehér meszeléshez közelítő színek, természetes építőanyag színek alkalmazása harmonikus környezetet eredményez. A mesterséges színező anyagokkal előállított rikító erős színek megbontják az egységes utcaképet. Színmeghatározásnál, színválasztásnál alkalmazásuk kerülendő.

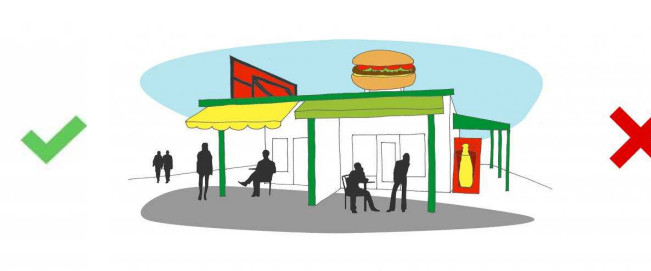
A természetes építőanyag színekhez tartozik a melléképületeknél, gazdasági épületeknél jellemző látszó téglafelület, a településen ez nagyon karakteres, az alap színvilágot megadja.

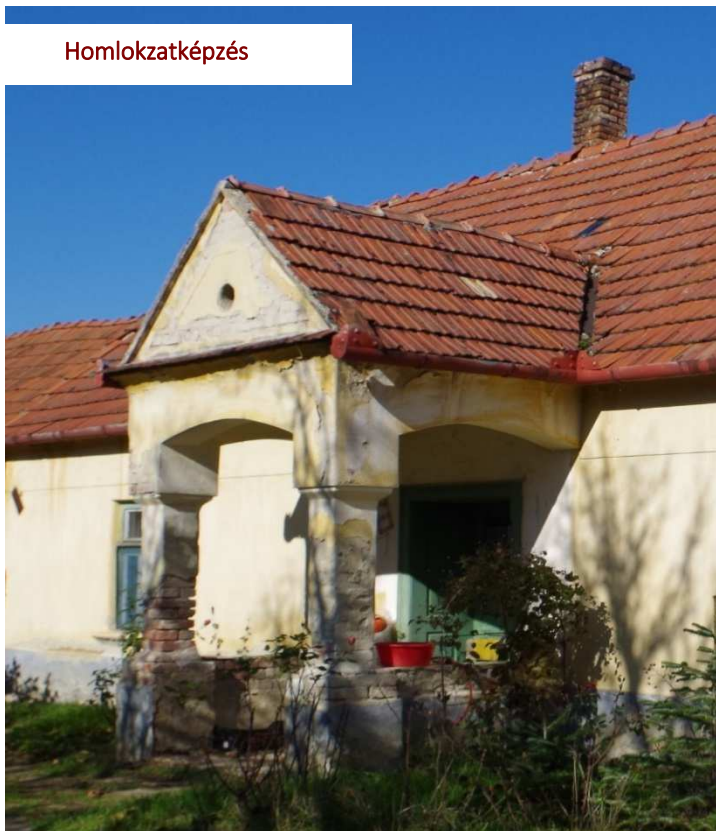

Cégérek, reklámok

A településre nem jellemző és kerülendő a hivalkodó cégér, eltúlzott léptékű cégreklám alkalmazása. Kedvezőbb, ha nem az épületen jelenik meg a vendéglátó kereskedelmi egységben forgalmazott áruk reklámja, hanem utcabútoroként kialakított hirdető, tájékoztató táblán.

A szolgáltatások megnevezésének cégfelirata jellemzően a lakóház, vagy kereskedelmi épület bejárata feletti mezőben van, a homlokzathoz igazodó nagyságú felülettel.

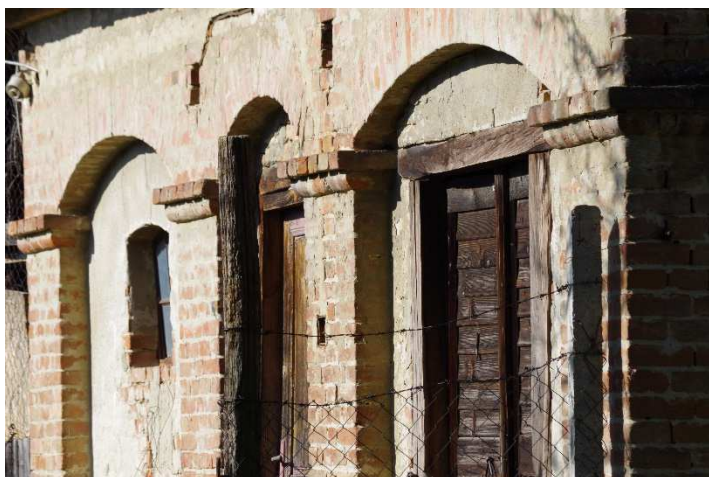
A homlokzatképzésre hatással van az épület rendeltetése vagyis, hogy az közösségi, lakó, gazdasági vagy vendégforgalmat bonyolító funkciót hordoz. A lakóház nyílás méreteit a bevilágítási árnyékolási igény, az adott kor építészeti stílus irányzatai is befolyásolják, valamint a korra jellemző forgalmazott építőanyag kínálat és árszint. Összességében a homlokzati megjelenést alakítja a letisztult, harmonikus formálás. Törekedni kell a letisztult harmonikus nyílászáró osztásokra, a hagyományos arányok megtartására, kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására.

Hagyományosan az elmúlt 30-50 évben a szobák néztek az utca, vagy udvar felé, így az ablakoztás rendszere formálta a homlokzatot. Korábban a nyílászárók (ablak, zsalu, ácsszerkezetű bejárati ajtó, pincelejárat, kerítéskapu) is fából készültek. A vakolat architektúra volt a meghatározó. Vakolatból képzett díszítés csak a módosabb házaknál jelent meg. A díszítést ott, ahol volt és megmaradt a kódissállás igényes kialakítása adta, továbbá visszafogottan az ablak, a pallótok, bélelt gerébtok, zsalu, az ereszképzés adta. A fa nyílászárót a családi házaknál még nem teljesen szorította ki a műanyag, de relatív olcsósága révén előretörése várható a fából készült szerkezetekkel szemben. A faszervezetek hátránya az ár mellett a folyamatos karbantartási igény.

Telken belüli gazdasági épületeknél a téglá és fa használata homlokzatképző elem is, homlokzati megjelenés alakításában pillérfejezetnél, áthidalás kiemelésénél nagyon jelentős a szerepe.

A homlokzat formálása során kerülni kell az indokolatlan tagolásokat, homlokzati töredezettséget, az egyszerű letisztult formavilág nyugalmat végiggondoltságot sugall.

A kültéri gépészeti berendezések elhelyezése nem javasolt az utca felőli homlokzaton, a berendezéseknek nincs díszítő értéke.

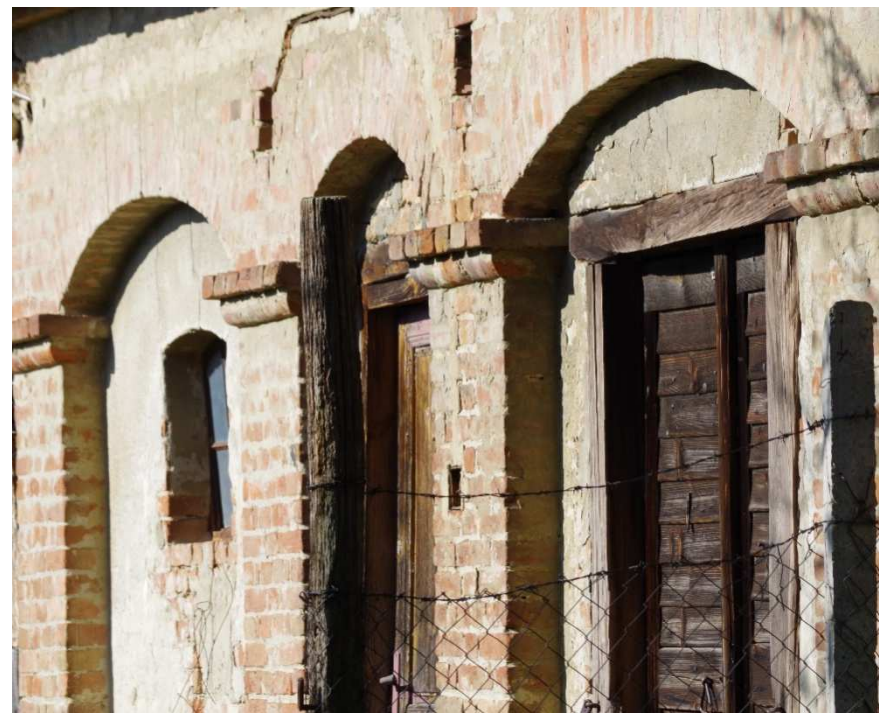
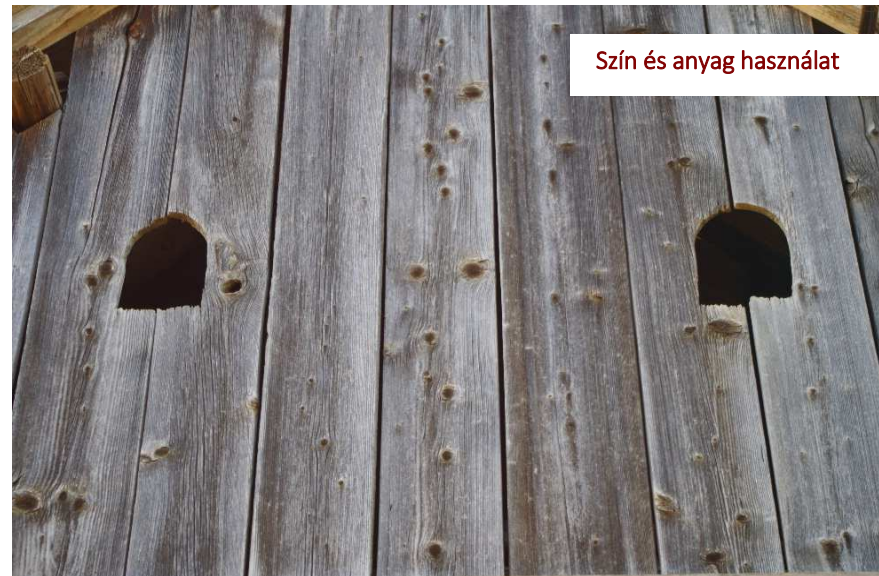
A település házainak színvilága nem egységes, de kevésbé jellemző a kirívó élénk szín használata. Azokat a színeket kell előnyben részesíteni, amik a használt anyagokkal és a természetes építőanyagok színeivel harmonizálnak. A földszínek használata környezetbe, tájba illeszti az épületet. Színek harmonikus egymásmellettsége jelentősen növeli az épület esztétikus megjelenését.

Elterjedt, ezért javasolt a vakolt felületek alkalmazása, a látszó téglafelületek, természetes kő- és faburkolatok alkalmazása a homlokzati felületek egy-egy részletén, de akár a teljes homlokzati felületen is. Nem megfelelő a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemezfedés és burkolat a homlokzatok falfelületén. Kerülni kell az indokolatlanul sok elütő szín megjelenését a családi házak, és az intézmények közösségi épületek homlokzatain is. Alkalmazható a tört fehér felületrészeken, a homok- és agyag szín, a tégl- és terrakotta vörös szín falmazókban, a pasztell földszínek, valamint természetes építőanyagok természetes színei. A földszintes épületeknél az erősebb, sötétebb színek is alkalmazhatók, kedvező összehatást teremthetnek. A meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott.

„A homlokzatokon háromnál több anyagféleség ne legyen. Ugyanez vonatkozik a homlokzatok színezésére is. Háromnál több – sok.” (Istvánfi Gyula: Őskor, népi építéset).

A javasolt tetőhéjalás: cserép, cserép jellegű tetőburkolat, sajtolt tetőcserép, síkpala. Természetes anyagú réz, cink és felületkezelt fémlemezfedés (porbeégetett felületkezelt alumínium) legfeljebb a teljes tetőfelület 20 %-án. Az ereszpárkányzatnál a tégl, a fa és a vakolat. Nem javasolt a faforgácslap és az OSB lemez.

Nem javasolt tetőhéjalá a közterületről látható felületeken lakóépületeknél: a műanyag hullámlemez, az alumínium trapézlemez, a bitumenes zsindely, a hullámpala.

A nyílászárók lehetnek egyszerűek és igényesen kialakítottak, használatuk hozzá adhat az épület arányosságához, vagy elvehet az épület megjelenéséből.

A hagyományos pallótokos ablakok mai energetikai igényeknek megfelelő újragyártása a múlt a hagyományok tiszteletét jelképezi, folytonosságot képvisel a jelenből a jövő irányában.

Fontosak a nyílások és a tömör falfelületek jó arányai, a teljes homlokzatszélesség megnyitása, a szalagablakok alkalmazása idegen a karakterektől.

Régen a nyílászárók anyaga fa volt, az 1980-as évektől megjelent a fém és a műanyag, az intézményi és a gazdasági karakternél. Mára már teljesen beépültek az anyaghasználatba. A lakóépületeknél is mára már az igényesség szimbólumává vált a drágább, folyamatos gondozást igénylő, színezhető fa nyílászáró, fa zsalu és a sokhelyütt újragyártott alkalmazott spaletta.

A hagyományos épületek ablakai általában álló téglány arányúak, azaz magasabbak, mint szélesebbek. A nyílások keretezése a módosabb épületekre volt jellemző. Anyagában ez lehetett vakolat architektúra, lehetet a zsaluhoz kapcsolódó faanyagú keretezés, valamint a látszó téglafelület oromlezárásnál, vagy sarokpillér jelképeként.

Az utcaképet az épületek mellett jelentősen meghatározzák a kerítések is, az előkertes beépítés esetén. A településen előkert nélküli épületeket összekötő kerítés csak elvétve fordul elő.

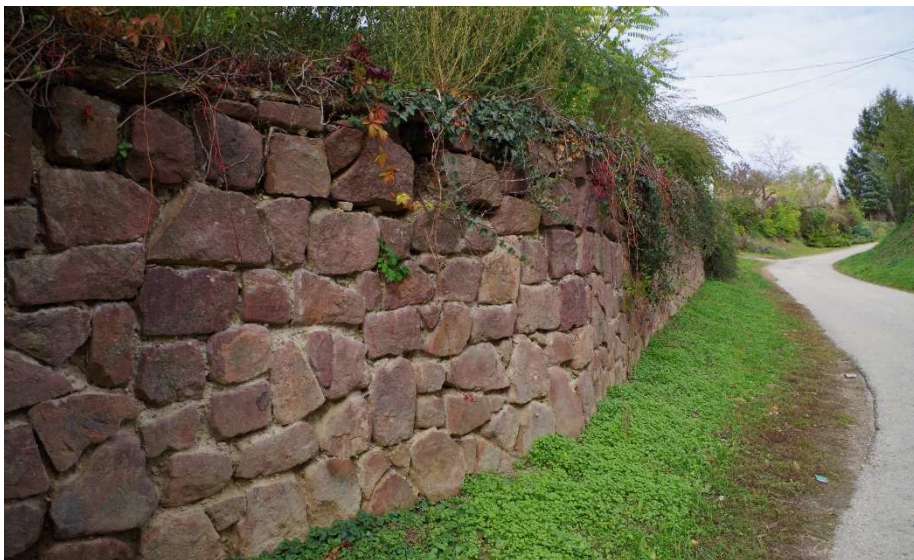
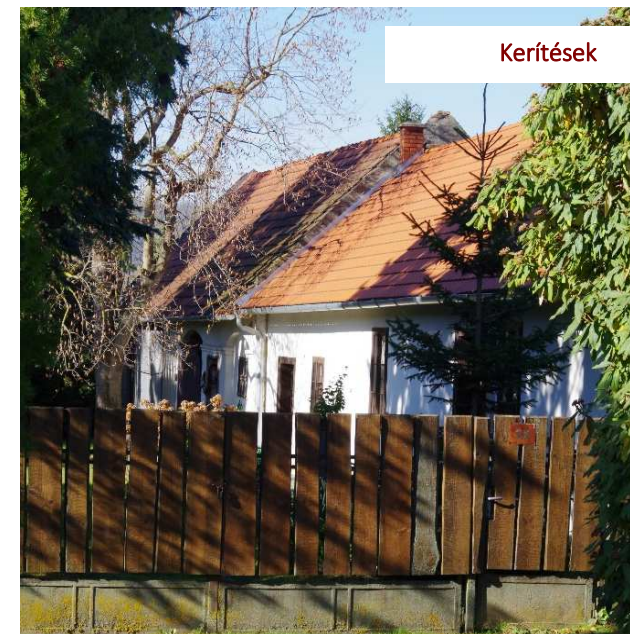
A tömör kerítés támfalként jelenik meg a településen, rakott kőfalként építetten hidalja át a közterületi telekhatáron lévő szintkülönbséget, vagy kőfalazatként képez határvonalat.

Karakterében tömör hatású az alacsony betonlábazat fölött megjelenő széles deszkázás lakatos szerkezetű fém keresztpántokon, az átláthatóságot csak kismértékben engedi meg az 1-2cm-es, faelemek közötti hézag. Ugyanakkor a kerítés 1,6m körüli magassága nem hoz létre falszerű zárttságot.

A lehántolt fa oszlopokból rakott kerítés szerepe részben kerítés részben támfal. Tömörnek tekinthető, de magassága miatt a kerítés csak jelképes, így áttörtnek is tekinthető.

Az alacsony tömör szakaszoknak, a lábazatnak a drótszövetnek köszönhetően kapcsolat teremthető a kert és a közterületi zöld között. Az áttört kerítéseknek színes a palettája, lakatos szerkezetből ugyan úgy készül kerítés, mint drótfonatból. Javasolt a kerítés és az épület anyag- és színhasználatának összehangolása. A kerítések magassága inkább alacsony, de a magasabbak sem érik el a 1,7m-t. A tömör lábazat magassága 60cm-nél alacsonyabb.

A hagyományosan alkalmazott anyagok a természetes anyagok: a tégl, a kő, lakatos szerkezet, a fa.

Kertek

Az épített környezethez szorosan kapcsolódnak, a mindennapi élet kereteit adják a lakótelkek kertjei, az intézményi zöldfelületek, a pihenőkertek, a veteményesek, zöldségeskertek, a gyümölcsösök, a szőlőültetvények.

A lakótelkek elő és oldalkertjei rendben tartottak, gondosan ápoltak. Egynyári és évelőnövények, valamint cserjék és fás szárú növények is találhatóak bennük a gyepterületek mellett.

A településen a közterületi zöldfelületek elemeit a rézsűket megfogó gyepek és a facsoportok, fasorok adják.

Az előforduló fafajok választéka színes, a lomhullató fák (pl.: akác, nyár, nyírfa, osterfa) térformáló hatása jelentős. Ritkábbak az örökzöld facsoportok, bokrok, legnagyobb arányban a gyepek, a vetemények és a gyümölcsfák alkotják a zöldfelületeket. A kertek és a közterületi zöldfelületek ökológiai szempontokon túl esztétikai jelentőséggel is bírnak. A növényzetet védeni kell a meglévő, fás növényzet megtartásával. A telek ékessége lehet egy-egy korosabb fa, ha egészséges.

A kert megtartandó eleme az ásott kerek kút, a kútkáva, a védelmet nyújtó tetővel.

A tájba illesztett épület nem hivatkozik, hasznosítja a fák szélvédelmét, árnyékolását is.

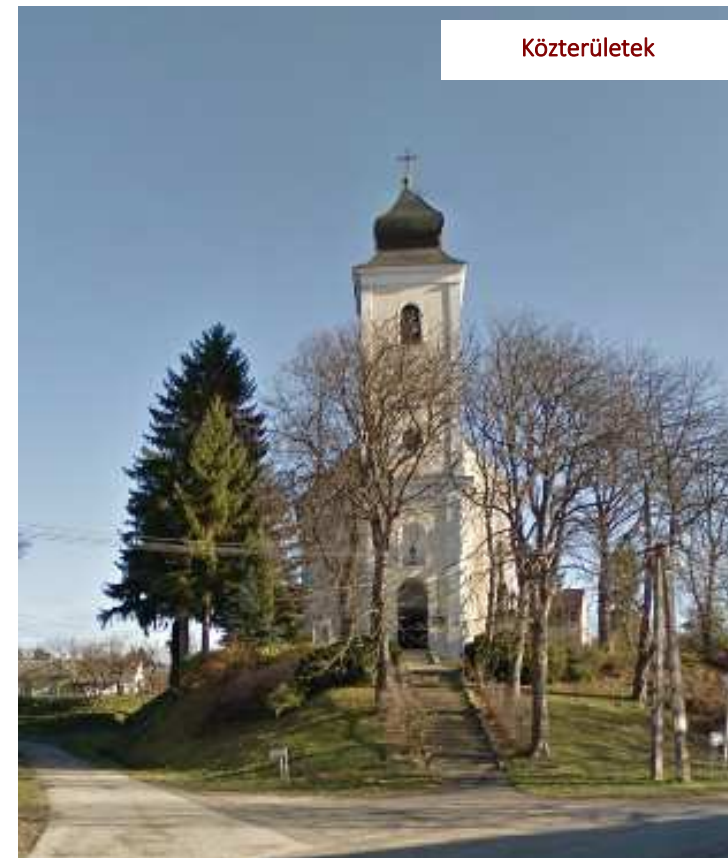

A közterületek, egyben közösségi terek nagyban befolyásolják a településről alkotott képünket, valamint a településen lakók közérzetét. A zöld utcák, gondozott terek nagyon fontos hozzátartozói az élhető településnek, és a barátságos, szerethető, esztétikus településképeknek.

A közterületeket általában a vegyeshasználatú kialakítás jellemzi, a járműközlekedésre alkalmas forgalmi sávok a gyalogos és a kerékpáros közlekedésnek is felületei. A burkolt felületet mindkét oldalon enyhén, vagy meredekebben lejtő gyeppel kíséri.

A lombhullató fák a nyári hőséget tompítják, az örökzöldek a környezetbe illesztést, takarás biztosítják. A közterületeken is a gyeppel a meghatározó csak néhány helyen színesít egy-egy bokor. A közterületi tájékoztató és információs táblák, utcabútorok játszó és sporteszközök elhelyezésének is a helyei a közterületek.

A légkábelek eltűntetése kívánatos, de nagyon hosszútávon valószínűsíthető csak meg. Azokban az utcákba, ahol nincsenek vagy hiányosak a fasorok azonos fákát célszerű ültetni. A fasor telepítés és a légkábelek egymás kibékíthetetlen ellenségei.

Közterületek

Utcabútorok

Az utcabútorok a közösségi terekre közparkokra pihenő és játszóhelyekre jellemzők. Közösség képző formáló szerepük van. A régi ház előtti kispadok a településekről mára már eltűntek. Barátkozásra beszélgetésre az intézménykertek a közparkok és közkertek adnak teret.

A közterületet színesítheti az utcabútorként megfogalmazott és kialakított postaláda, virágtartó, szemetes.

6. JÓ PÉLDÁK – ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

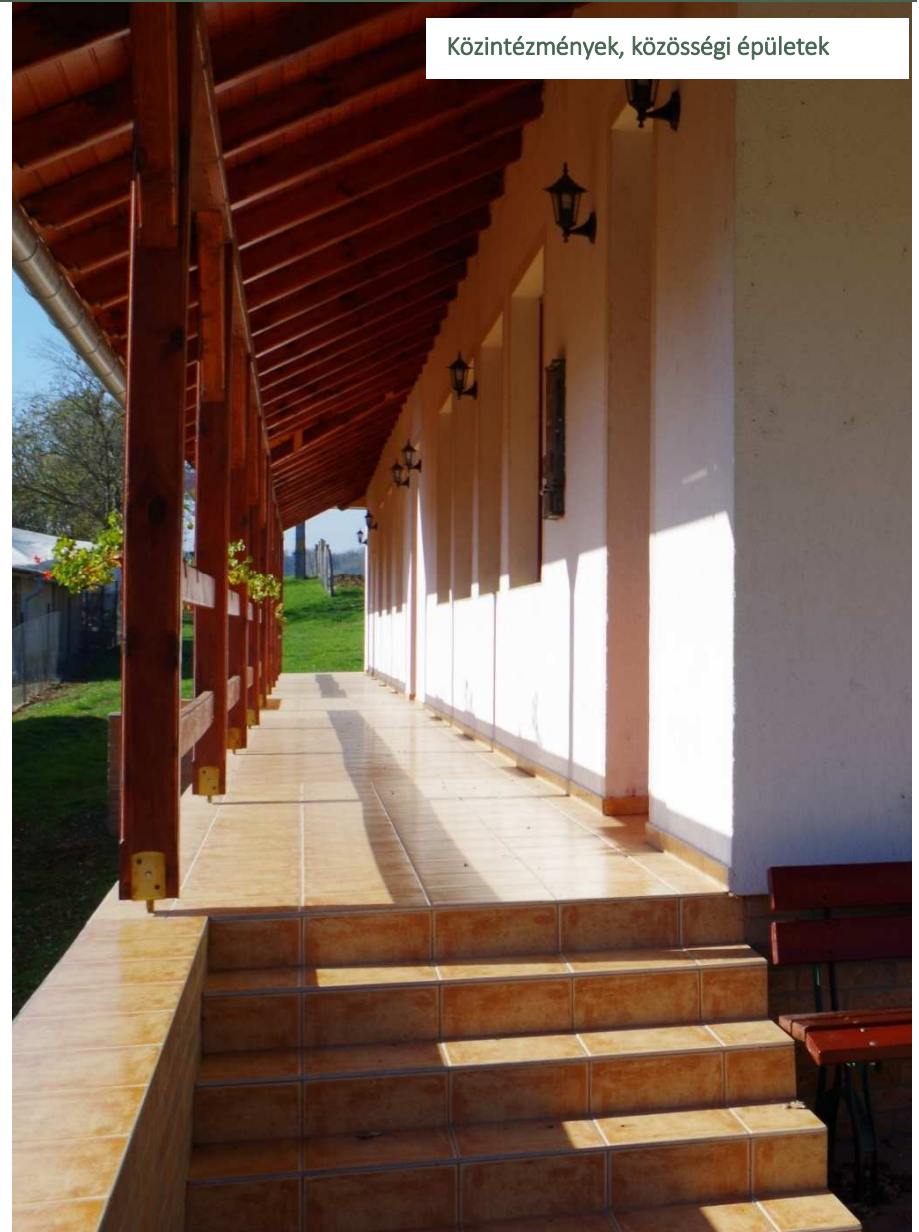
A település folytonosságát képviseli „jó példaként” a múltat és a jövőt kapcsolja össze egy-egy régi épület igényes felújítása. Olyan felújítás, ami anyaghasználatában, formarendszerében továbbviszi a hagyományokat, a korábbi generációk felhalmozta értékeket.

Értékteremtő példa lehet a közterület átrendezése, megújítása úgy, hogy biztonságot adjon és kulturális többletet is eredményezzen. A műemléki templom kertjének tövében halad a Dózsa György utca, jelentős szintkülönbséggel. Az adottságot kihasználva a támfal tervezésénél és építésénél a tartószerkezetet esztétikai és szellemi tatalommal is felruházták

A kőburkolat a Kálvária stációit fogadja be.

Közüintézmények, közösségi épületek

Közüintézmények, közösségi épületek

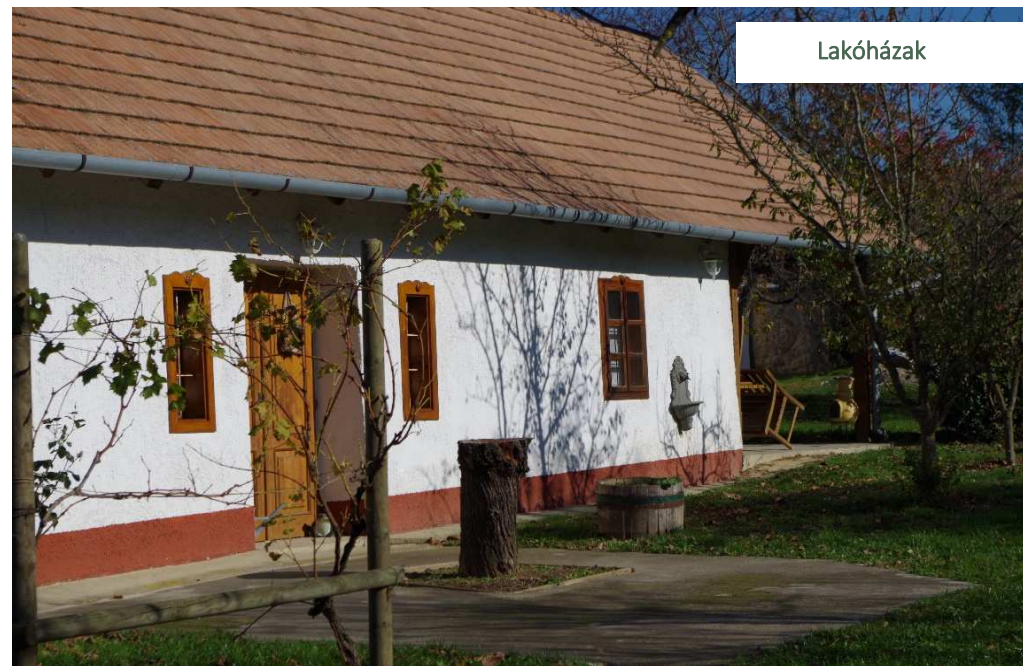

Példa értékűen megújult a könyvtár és művelődési otthon az alkotóház illetve a közösségi ház épülete. Az eredeti arányokat megtartva új fedélszék került az épületekre látszó ereszképzéssel. Az alkotóháznál megújult a kódisállás, a közösségi háznál a bejárat kapott hangsúlyt tetőalakítással, ez jelképes utalás a kódisállásra.

Az intézmények megnevezése a homlokzatokra került egységes megjelenéssel.

Színeket a cserép ad, a fehér vakolat, a lábazati burkolat és a fa szerkezetek felületkezelése, a mahagóni, a sötétebb és a világosabb barna.

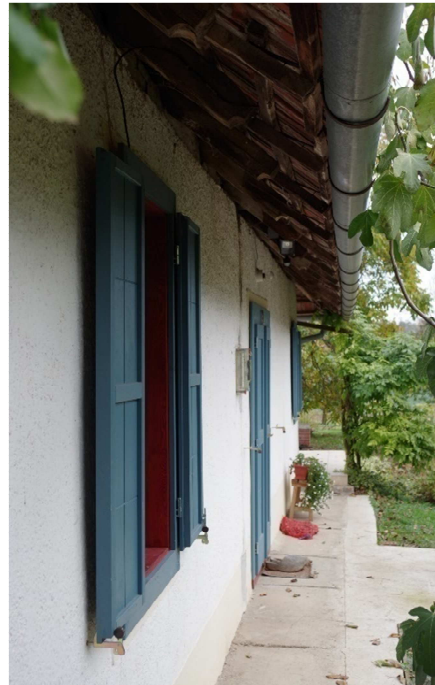

A település új lakóépületeinél a régi formavilág és az új építészeti nyelvezet egyaránt megjelenik. Mindegyiknél a természetes anyagok alkalmazása a meghatározó. Tagolt, de visszafogottan tagolt tömegformálást alkalmaztak a földszintes épületeknél. Alapterületi igényhez igazodó a hosszház vagy a hajlított ház választása. A földszintes elrendezés szerves kertkapcsolatot teremt, feleslegessé teszi a padlástér hasznosítását.

A fő tömegre kontyolt vagy oromfalra ráfutó nyeregtető került a hagyományoktól eltérően nagyobb ereszkieresszéssel. Az eltérés a használhatóságot segíti és a homlokzati falnak védelmet ad a csapóesővel szemben. Az udvarhoz kapcsolódó burkolt terasz és járdarész használhatóságát segíti.

Homlokzatképzésnél a vakolat a cserépfedés a fa spaletta, faburkolat és a fehér fal, valamint a cserép színeire hangolódó fa felületkezelési színek alkalmazása a meghatározó. Mindegyik épülethez előkert és oldalkert is tartozik. A kerítés is igazodik az arculathoz és a településre jellemző részben vagy egészben átlátható alacsony karakterhez.

A környezetbe illeszkedés része a gondozott, növényekben gazdag elő-, oldal-, és hátsókert.

A régi hosszházak átfogalmazott felújítására is vannak mintát adó példák.

A Kódis állás ugyan eltűnt, de bejáratként, vagy helyiségként, szélesebben az épület része maradt. A főtömegre merőleges bővülésre azonos magasságban fordul be a ereszt. A nyeregtető részek csatlakozásánál a fő gerinc magasságánál alacsonyabb gerincbekötéssel.

Van példa arra is, hogy a meglévő épülettel közel azonos alapterületű bővítésre kerüljön sor. Ennek révén a tetőtér beépítése elkerülhető. A felújított kockaház a domborzathoz igazodóan hátrafelé bővül, szinteltolással. Az új rész magasabbra kerül, mint a régi, de a szintkülönbség sem a használhatóságot sem a tömegképzést nem zavarja. A két épületrész viszonya harmonikus marad.

Szőlőhegy, mezőgazdasági területek

Homlokzatképzésnél a vakolat a cserépfedés a fa zsálat, faburkolat és a világos, vagy fehér színek alkalmazása a meghatározó.

A régi és új épületek léptéke hagyományos, párkánymagassága 3,0-3,5m közötti.

Minden irányban kontyolt tető, vagy nyeregtető zárja le a földszintes épületet, csüngő-eresszel, cserép jellegű fedéssel, tetőfelépítmények nélkül. A kerítés nélkülség a közvetlen tájkapcsolat a jövőben is megőrzendő.

Az épület anyaga vakolt tégl, a nyílások és az eresz faanyagú, természethez közeli színekkel felület kezelve.

7. JÓ PÉLDÁK –SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK, EGYÉB BERENDEZÉSEK

A sajátos építményfajták épített és táji környezetbe helyezése a jövőre nézve változni fog. Az EU elvárásaival összhangban a jelenlegi jogszabályi környezet is az eszközök közös használatát preferálja a már meglévő infrastruktúrák fejlesztésénél is. Az újak létesítésénél az elektronikus hírközlési szolgáltatók a zöldmezős beruházások esetén új, földalatti infrastruktúra kiépítését tervezik.

Az új országos szabályozás a nagy, önálló reklámtáblák kihelyezését közterületen, köztulajdonban lévő területen, valamint közterületről látható magánterületen tiltja. Az egyéb „jó berendezések” érvényesülését nem zavarják a sajátos építmények, reklámok.

Megbízó:

Nemesrádó Község Önkormányzata

8915. Nemesrádó, Ady Endre u. 1

Gazdagné Gecse Anna polgármester

Király Noémi főépítész

Szerzők:

Tér-T-rend Kft.

Wolf Beáta,

Cseri Gabriella,

Révész László,

Horváth Marianna

Rácz Dániel

Fotók:

Rácz Dániel

www.google.hu

www.hungaricana.hu

www.muemlekem.hu

www.tothgeza.hu

Ábrák:

tak.lechnerkozpont.hu

Felhasznált irodalom:

Örökségvédelmi hatástanulmány, 2017

